

Sámi allaskuvla
Sámi University College

Kombinasjávna

- Sálbbedahkamus

Ann Synnøve Steinfjell

Tjalle: Ann Synnøve Steinfjell
Åvddåbielgávvá: Gunnlaug Ballovarre

© Samisk høyskole ja Ann Synnøve Steinfjell
Diehtosiida, Hännoluohka 45,
N-9520 Guovdageaidnu/Kautokeino,
Tlf: +47 78 44 84 00
samas.no

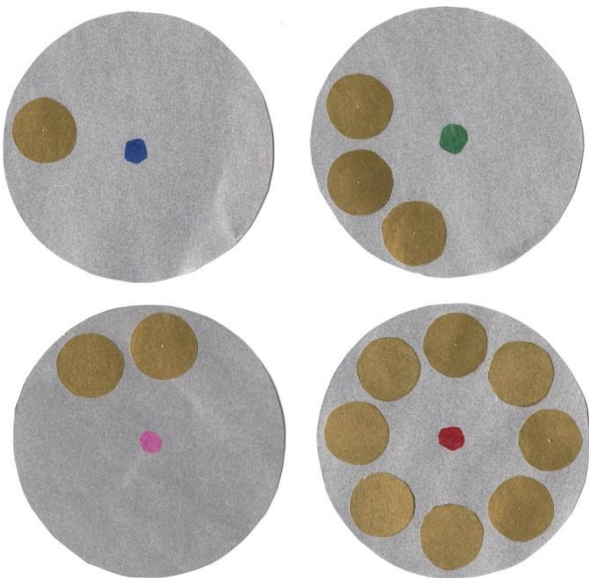
10dm
10kg \approx
8-2 1+1 1/2

SÁLBBEDAHKAMUS

Dán dahkamusán galggi oahppe sálbijt páhppáris dahkat. Oahppe galggi dágástallat galla sierralágásj sálbijt máhtti dahkat gá sijájn lij muhtem ábnasa majt máhtti adnet ja varierit.

Majt dárbahip?

- Silbba- ja gállepáhppárav
- Páhppárijt moattelágásj bájnoj jali paljetajt jali muodugasj ábnasa mij galggi aneduvvat dagu "hærvvagierte"
- Skárjjá, lijmma ja rájggemasijina (dagátjit hærvvagiertejijt bájnнопáhppáris)
- Gávâjt sálbijs. Áhpadiddje máhttá kopierit jali de máhtti oahppe gávvit sálbijt sijdan, jali gávnnat internehtan.

Åhpaddijjbagádus

Dáv dahkamusáv dâhkki hiebadit divna dásij milta. Hiebadibme le sihke oahppamulmij milta mij le tjalmostam bargon, ja galla rievddamijt dâhkki dahkat, ja galla máhttelisvuoda li jus varieri hámev, gâ laseda galla bájnojt aná.

Matematihkalasj sisadno le gærddodibme. Gâ galggá gavnnat galla vejulasj kombinasjåvnå li máhttá gærddot lågov máhttelisvuodas juohkka gávnes mij máhttá rievddaduvvat, buojkulvis galla libja X galla bájno jnv. = galla máhttelisvuoda kombinerit.

Dát gærddodimdahkamus le symmetrijalasj danen gâ faktåvråj saje ij le ájnas, da máhtti biejaduvvat manjålakkoj juohkirak vuoro milta. Dâhkki usjudallat juohkka libjibájnovt máhtá adnet mierredum gierggebjánojt ja li duojánaj.

Dahkamusáv dâhkki tjoavddet gâ gæhttjá galla sierralágásj libjajit máhttá adnet, ja galla sierralágásj bájno li giergijn, ja de rubbmelattjat dahkat divna kombinasjåvnåjt (alek giergge – visská libja, alek giergge – silbba libja, ruoppsis giergge – gâlle libja, ruoppsis giergge – silbba libja jnv.).

Moadda nuorra oahppijda le dát gássjelis danen gâ ælla nav systemmáhtalasj vaj nahki hábbmit divna vejulasj kombinasjåvnåjt. Sij nahki muhtem kombinasjåvnåjt dahkat, valla sij e ielve gâktu gæhttjat jus li adnám divna kombinasjåvnåjt.

Ietjá oahppe ielvi ihkap ij la dárbbu divna kombinasjåvnåjt dahkat (dánna sâlbe). Ihkap vuojnnij vuostasj dahkamusán li niellja gierggebjáno juohkka libjibájinnuj. Javladum ietjá bágoj de li guokta juohkusa gånna li niellja gesisik, jali guokta libjibájno juohkka gierggebjáinnuj, niellja juohkusa gånna li guokta juohkka juohkusin.

Kombinasjåvnådahkamusá máhtti liehket gássjelisá nuora oahppijda, ja danen vieledij muhtema dajt mánájskåvlån. Dav ij viertti dahkat. Dakkir dahkamus vaddá buorre máhttelisvuodav oahppijda dágástallat makkir tjoavdosstrategajt máhtti adnet, jur danen gâ vuohke gâktu dahkamusáv tjoavddet ij la tjielgga. Juska le gássjelis muhtem oahppijda biedjat divna kombinasjåvnåjt systemmaj, de máhttá dágástallam juohkusin jali klásan viehkedit oahppiit vaj vuojnni dárbov rádjánisát systematiserit ietjas båhtusijt. Dan baktu oadtju buorep vuodov tjoavdátjit dakkir dahkamusájt.

Åhpaddijje viertti aj, danen gâ le gássjelis oahppijda, siesstet ájgev tjoavdátjit dakkir dahkamusájt juohkusin skåvlån, ja aj ájgev adnet dágástallat moadda tjoavdosstrategajt. Ájnas le aj oahppe sjaddi jasska ja dádjadi dakkir dahkamusáv dâhkki tjoavddet moatte vuogij.

10dm
10kg \approx
8-2 1+1 1/2

Mánájskávllá, kopiorginálá: dahkamus A

Dán dásen le ulmme oahppe galggi oahppat sieradusájt vuojnnet páhpersálbij gaskan majt dahki, ja aj oahppat gáktu páhpersálbe li muodugattja.

Ulmme unnemusájda le aj láhkát galla li, ja sieradit bájnoi, stuorrudagáj ja hámiij gaskan.

Dan aktijvuodan máhtta áhpaddidje sáhkadit sieradusáj birra ja gáktu li muodugattja. Oahppe máhtta buojkulvissan javllat akta "sálbbe" le báddnjot jali biesskedum unnebuvgá da nuppe, ja de li da ietjálágásj gá da sálbe ma li járbugin biesskedum ja sáemmi stuoraga jali jus hærnvagærgásj le báddnjot dabbmidum. Dán aktijvuodan galggi sálbe aneduvvat sáemmilágátja jus da álgos galggin liehket sáemmilágátja. Dán ságastallama baktu oadtju oahppe álggodádjadusáv mihttimjuorrulime birra.

Oahppe hasoduvvi gæhttalit gávnnat jus dáhki riekknit galla sierralágásj sálbijt dáhki oadtjot, dahkamus 4. Muhtema adni ihkap addisjávna, madin iehjtáda vas vuojnne dáhki gærddot. Ulmme jali dárbbu ij la dættodit formálalasj tjoavdosvuogij, valla muhtem oahppe ihkap iesj gávnadij dav.

Oahppe juohkusin barggi, ja dahki sálbijt páhppáris. Áhpaddidje máhtta ávdebut biesskedit sálbijt ja libjajt páhppáris jus le gássjelis muhtem oahppijda, valla áhpaddidje viertti bádtjit oahppe iesj dahki dav. Dan láhkáj aj hárijidalli snivva giehtabargov dahkat.

OBS: Jus áhpaddidje biessket divna sálbijt ávdutjis, de klássa ij oadtjo sáemmi máhttelisvuodav ságastallat gáktu sálbe li muodugattja.

Gasskadásse, dahkamus A ja jali B

Gasskadásen la riekknim tjalmostum, valla muhtem oahppijda le gássjelisvuoha gávnadit jus lij adnám/gávnnam divna máhttelisvuodajit. Guládallam ja dágástallam le ájnas, dagu mánájdásen.

Dáhki kombinerit dahkamusáv A ja B, jali dássju dahkat B jus oahppe li dahkam dahkamusáv A jali sáemmilágásj dahkamusáv ávddála.

Jus le álkke muhtem oahppijda, dáhki hasodit sij galggi dahkat dahkamusájt masi li tjoavddusav iesj dahkam, jali gárvedit ávddånbuktemav da nuppe oahppijda. (Duola dagu gávnnat kombinásjávnaijt ietjá kontevstan).

Nuorajdásse, dahkamus B ja/jali C

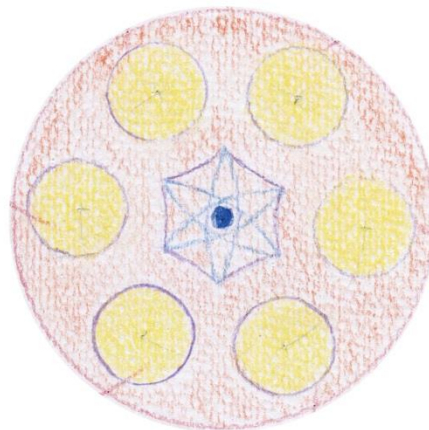
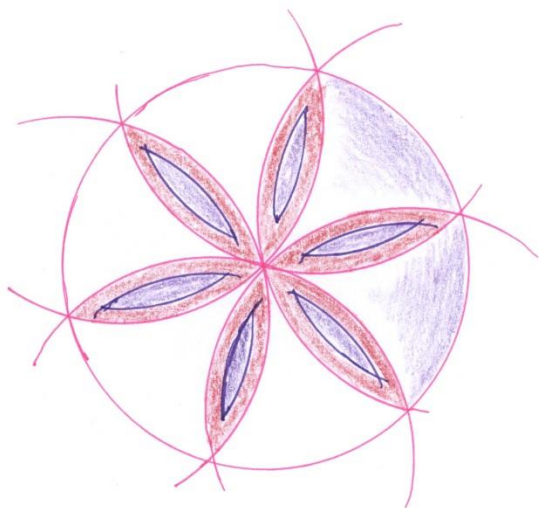
Divna oahppe nuorajskávlán vierttiji oahppat sáhka le gærddom dán dahkamusán.

Jus alla dahkam dahkamusán ávdep dásen, viertti aj nuorajdásen ságastit praktihkalasj oase birra ja mij le sæmmilágásj ja ietjálágásj. Gehtja ávdep dásiit. Praktihkalasj bargov dáhkki tjoavddet digitálla viehkenævoj tjadá, dagu sumopaint farra gå páhppáris biesskedit.

Vuohke gáktu sierra hásstalusáv vaddet oahppijda gudi dárbahti dav, le riekknit silba hattev ja sálbe ábnnasij hattev udnásj hattij milta. Dáhkki aj guoradallat galla sálbijit silbbasmirjjo dahká, makkir ábnnasijit dárbaht, ja oasste gájbbádusájt. Matematihkalasj hásstalus le muodugahttet ruhtagálojt ja sisboadov ja merustallat makkir hattev biedjat vaj sjaddá ruhtavuojtto.

Girjálásjuohta:

lenep diedojt gærddomstruktuvraj birra gávna: Gard Brekke; Diagnosttalaš oahpaheapmi matematihkas – sisafievrrideapmi, Høgskolen i Telemark, 2007

10dm
10kg \approx
8-2 1+1 1/2

Juogosbarggo sálbij ja kombinasjavnáj birra, A

Dij galggabihtit juohkusin barggat.

Dahkamus 1:

Páhppáris biesskedit sálbijt, gállelibjajt jali silbballibjajt, ja giergijt niellja bájno.

Dahkat nav moadda sierralágásj sálbijt gá nahkabihtit. Juogos mierret sálbe ja libjaj stuorrudagáv. Divna sálbe galggi liehket sæmmi stuoraga ja galggi adnet sæmmi állo libja.

Galla sierralágásj sálbe oadtjobihtit?

Dahkamus 2:

Dálla galggabihtit adnet sæmmi moadda gierggebájnojt ja sæmmi stuorra sálbijt ja libjajt, valla dá bále galggabihtit adnet libjajt sihke gállen ja silbbaan. Galla sierralágásj sálbe oadtjobihtit dálla?

Gávva 1: Juhls Silver Gallery

Gávva 1 Juhls Silver Gallery

Dahkamus 3:

Gæhttjit gávajt sálbij. Ma lij sieradusá sálbij gaskan? Galla sálbijt gávnnahtit? Gávnadit ja sárggot galla sierralágásj libjajt lihpit vuojnnám.

Dahkamus 4:

Gæhttjalit gávnnaht vuogev gaktu rieknit galla sálbe sjaddi vuostasj ja nuppát dahkamusán. Máhtá gávnnaht vuogev gaktu rieknit galla sierralágásj sálbe oatto jus dujna li ienep bájno jali ietjá háme?

Dahkamus 5:

Juogos galggá vuosedit ietjas báhtusijt nuppe juohkusijda, ja vuosádallat sálbijt. Dágástallit jus divna li tjoavddám dav sæmmi láhkáj? Li gus sieradusá? Makkir sieradusá?

Juogosbarggo sálbij ja kombinasjávna j birra, B

Gávva 3: Marainen Silver

Gávva 2: Juhls Silver Gallery

Gávva 4: Juhls Silver Gallery

Gehtja gávva 3 ja 4. Dáj sálbijn le sæmmi silbbavuodo, valla ietjálágásj libja ja bájno. Galla sierralágásj sálbijt le máhttelis dahkat dájna vuodojn gá iesj oadtjo válljit gáktu sárggot libjajt, libjaj bájnojt ja giergij bájnojt? Gávna arvusmahttemav internehtan ☺

Mij dahpáduvvá jus vállji ietjálágásjvuodojt? Ja majt jus máhtá biedjat moatte bájnojt giergijda? Duola dagu moattelágásj bájnojt libjajda ja vuoduj, jali fáert nuppe giergev sæmmi bájnijn.

Gávna gus systemav?

Gáktu máhtá rieknit galla kombinasjávna li máhttelis?

10dm
10kg \approx
8-2 1+1 1/2

Juogosbarggo sálbij ja kombinasiavnáj birra, C

Tjiegnodimdahkamus, fáhkagasskasasj aktisasij barggo duodjefágan ja matematihkan. Hiehpá buoremusát nuorajdássáj. Dáhkki dájna barggat skalloláhkámájgen.

Adnet digitálla gávuváprográmmaj hábbmitjit sálbijt. www.sumopaint.com jali ietja digitálla gávuváprográmmajt.

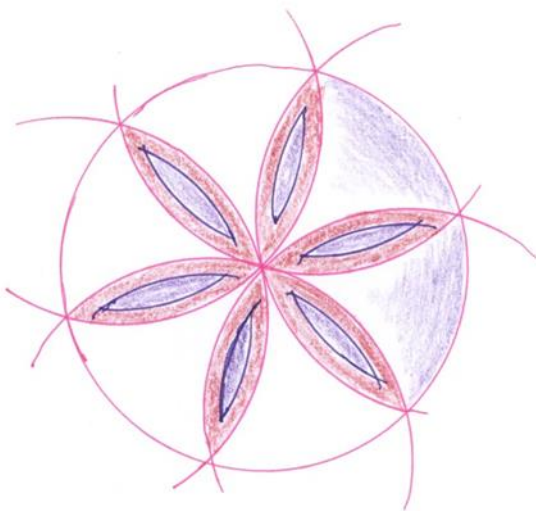
Matematihkalasj moallánagá: symmetrija, kongruænnsa, sirkkal, sirkkalsuorgge, periferingal, gállo, hadde/avtavuohta, ruhtavuoitto.

Oahppe galggi oajvvadásáv dahkat sálbijda majt sihti, riekknit silba hattev ja sálbe ábnnasij hattev udnásj hattij milta, galla bájno li hærvagierrgij, galla sálbijt silbbasmirjjo dahká, makkir ábnnasijt dárba, ja oasste gájbbádusájt.

Matematihkalasj gæhttjaladdam: Galla libja hiephi sálbij stuorruđagáđda? Gási dabrrit libjajt vaj tjábbe sjaddá? Symmetrisáhtso, dássju akta jali moadda?

Muodugahttet ruhtagálojt ja sisboadov ja merustallat makkir hattev biedjat vaj sjaddá ruhtavuoitto.

Matematihkalasj hásstalus le gæhttjalit riekknit man jáhkedahtte le guovtes hábbmiji jur sæmmilágásj sálbijt? Matematihkalasj? Na jus duodden galga mávtáv tjuovvot, sjaddá jáhkedahtesvuohta sæmmi?

Gávuvá 5: Sirkkal juogedum 6 sæmmi stuorra biehkijda. 60 gráda.